

בִּצְלֵם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

مركز المعلومات الاسرائيلي لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة

B'TSELEM - The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

דף מידע אפריל 1993

הסגר על הגדה
המערבית
ורצועת עזה –
פגיעות ישירות
ונלוות בתושבי
השטחים

רחוב עמק רפאים 43 (קומה שניה), ירושלים 93141,
טלפון 02/617271/4, פקסי 02/610756

شارع عمق رفايم (الطابق الثاني) 43، القدس 93141.

טלפון 02-617271/4.

43 Emek Refaim St. (Second Floor), Jerusalem
93141 Tel. 02/617271/4, Fax. 02/610756

בצלם

דף מידע אפריל 1993

הסגר על הגדה המערבית ורצועת עזה – פגיעות ישירות ונלוות בתושבי השטחים

בצלם, מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על-ידי גוף רחב של משפטנים, אנשי רוח, עיתונאים וחברי כנסת. **בצלם** שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים. נתוני **בצלם** מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות ישראליים רשמיים, עיתונות ונתוני מקורות פלסטיניים, במיוחד ארגוני זכויות האדם PHRIC ואל-חאק.

כתיבה: תמי בש ודפנה גולן
תחקיר: גיסיקה בון, באסם עיד ושירלי ערן
עריכה גראפית: דינה שר

בצלם מבקש להודות לסמיר חיליילה ולריסאן
עבדאללה על עזרתם בהכנת הדו"ח.

ISSN 0792-4003

חלקית את הכלכלה בשטחים. הסגר מונע מתושבי הגדה והרצועה מלהגיע למזרח ירושלים, המהווה מרכז לשירותים רפואיים, חינוכיים, כלכליים ומקצועיים, וכן מצויים בה מוסדות חינוך, בתי-חולים, קונסוליות זרות, בנקים, חנויות ושירותים חיוניים נוספים. ירושלים היא גם מרכז דתי ראשון במעלה עבור פלסטינים מוסלמים ונוצרים.²

הגבלות אלה אינן חלות על עשרות אלפי האזרחים הישראליים המתגוררים בגדה המערבית וברצועת עזה והם רשאים לנוע בשטחים בחופשיות ולהיכנס לתחומי ישראל. הסגר אינו טריטוריאלי, איפוא, אלא מכווון נגד תושביהם הפלסטינים של השטחים בלבד, ומפלה בין התושבים הפלסטינים לבין האזרחים הישראליים המתגוררים באותם אזורים.

במהלך הסגר ערכו כוחות הביטחון חיפושים נרחבים אחר מבוקשים. במסגרת חיפושים אלו אירעו ברצועת עזה מקרים רבים של הכאת תושבים, השפלתם וגרימת נזק מאסיווי לרכושם. אלימות בהיקף ובמידת חומרה כאלה מצד אנשי כוחות הביטחון לא התרחשו מאז התקופה הראשונה לאינתיפאדה.

להלן מובא פירוט חלקי של הקשיים העיקריים שמעמיד הסגר בפני תושבי השטחים, על-מנת להמחיש את משמעותה של ענישה קיבוצית זו לגבי האוכלוסייה. בנוסף מובאות עדויות בדבר אלימות מצד אנשי כוחות הביטחון כלפי תושבי השטחים בתקופת הסגר.

בחודש מארס 1993 נהרגו 15 ישראלים בידי פלסטינים תושבי השטחים, מהם 10 בשטחים ו-5 בתחומי הקו הירוק.¹ כמו כן, נדקרו ונפצעו במהלך תקופה זו מספר אזרחים ישראלים. בעקבות ריבוי מקרים אלה, החליטה ממשלת ישראל להטיל סגר על רצועת עזה, החל מיום-30.3.93. למחרת הורחב הסגר גם על הגדה המערבית. הסגר מונע מעבר של פלסטינים תושבי הגדה המערבית ורצועת עזה לישראל, חוסם את כניסתם למזרח ירושלים, ומונע את המעבר החופשי בין צפון הגדה לדרומה. עקב הסגר נמנע גם המעבר בין הגדה המערבית לרצועת עזה.

הסגר, שהוטל "עד להודעה חדשה" ונמשך כבר למעלה מארבעה שבועות, פוגע באופן חמור בזכויותיהם של הפלסטינים תושבי השטחים ומהווה ענישה קולקטיבית של כ-1.8 מיליון בני-אדם. מדיניות זו סותרת את מחויבות ישראל על-פי המשפט הבין-לאומי ותקנה 43 באמנת האג בפרט, לדאוג לרווחתם ולחיייהם התקינים של תושבי השטחים.

הסגר מונע מיותר ממאה אלף הפלסטינים המועסקים בישראל מלהגיע למקומות עבודתם, וכך הוא שולל את פרנסתם של מאות אלפי בני-אדם. אנשים רבים הזקוקים לטיפול ולמעקב רפואי מנועים מכך, ומספר רב של מורים ותלמידים אינם יכולים להגיע למוסדות חינוך. כמו כן, שובשו ביקורי משפחות אצל אלפי פלסטינים הכלואים בתוך שטח ישראל. הסגר גם מקשה על העברת סחורות, מזון ותרופות והוא משתק

1. בין ההרוגים הישראלים 9 אזרחים ו-6 אנשי כוחות הביטחון.

2. חג הפסחא חל בשבוע השני של הסגר. לאחר שהמינהל האזרחי סירב לאפשר מעבר חופשי של נוצרים למקומות הקדושים בירושלים, החליטה העדה האורתודוקסית הערבית לפנות לבג"צ. בשל המשא-ומתן על הצעות פשרה של הפרקליטות והמינהל האזרחי, התעכב העניין עד שהפך ללא רלוונטי, ונמנע מבני העדה מלהגיע לתפילות החג בירושלים.

זניעת מקורות פרנסה

על-פי נתוני הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה, הועסקו בישראל בשבוע ממוצע בשנת 1992 כ-116,000 פלסטינים תושבי השטחים³, אשר עבדו בממוצע כ-4.55 מיליון שעות עבודה בשבוע. כ-70,000 מהעובדים הועסקו באמצעות שירות התעסוקה. עובדים אלה מקבלים את משכורתיהם באמצעות מדור התשלומים של שירות התעסוקה: מעסיקיהם מעבירים את משכורת הברוטו למדור התשלומים, וזה מבצע את הניכויים המופרשים לגורמים השונים (מס הכנסה, האוצר, ביטוח לאומי וההסתדרות), ומעביר את שכר הנטו לעובד.

שאר הפלסטינים תושבי השטחים שעבדו בישראל (כ-46,000) אינם רשומים בשירות התעסוקה, והם הועסקו על בסיס יומי ובלת-קבוע, ללא אישור עבודה, וקיבלו את משכורתם ישירות מהמעביד.

עד ה-13 באפריל, שבועיים לאחר הטלת הסגר, קיבלו רק 13,000 פלסטינים שעבדו באופן מוסדר בישראל את משכורת חודש מארס, מתוך 70,000 הרשומים בשירות התעסוקה: רק כ-3,000 מתוך כ-15,000 המעסיקים הרשומים דיווחו עד לתאריך זה למדור התשלומים ושלמו לעובדיהם⁴. לאחר שהודיע שירות התעסוקה ב-13 באפריל, על-פי הנחיות משרד העבודה והרווחה, כי ישלל היתר ההעסקה מאת מעסיק שלא ישלם לעובדיו תושבי השטחים את משכורת מארס, חלה עלייה במספר המדווחים: בין ה-13 ל-15 הועברו למדור התשלומים משכורתיהם של כ-38,000 עובדים נוספים⁵. לגבי העובדים הבלתי-מוסדרים לא נערך

מעקב ולא ניתן לקבוע כמה מהם קיבלו, בטרם הוטל הסגר או במהלכו, את הכספים המגיעים להם.

ברור כי העובדים הבלתי-מוסדרים, המקבלים ממעסיקיהם סכום נטו, אינם מקבלים כל פיצוי על אובדן מקור הכנסתם. גם העובדים המועסקים דרך שירות התעסוקה אינם מפוצים בדרך כלשהי על כך שנמנע מהם להגיע למקומות עבודתם⁶. זאת על אף שמדור התשלומים של שירות התעסוקה גובה מהעובדים הפלסטינים וממעסיקיהם דמי ביטוח לאומי בשיעור זהה לאלו המשולמים עבור עובדים ישראלים. על-פי נתוני ארגון קו-לעובד, נוכח משכר העובדים המוסדרים יותר מ-111 מיליון ש"ח עבור המוסד לביטוח לאומי בשנת 1992 בלבד⁷, אולם הנפגעים מהסגר אינם מקבלים דמי אבטלה או כל הבטחת הכנסה. ב-27.4.93, החליטה הממשלה להמשיך את המדיניות הקיימת ולא לשלם דמי אבטלה לפועלי השטחים שאיבדו את מקורות הכנסתם עקב הסגר. באותה ישיבה סוכם כי המינהל האזרחי יקלוט בתוך שבועיים כ-5,000 פועלים בעבודות פיתוח ותשתית בשטחים⁸. מתוך כ-116,000 עובדים פלסטינים תושבי השטחים שעבדו בישראל לפני הסגר, אושרו עד ה-27.4.93 היתרי עבודה "חריגים" לכ-20,500 עובדים בלבד: מתוכם כ-11,100 תושבי רצועת עזה וכ-9,400 תושבי הגדה המערבית⁹. אולם מספר העובדים הנכנסים בפועל לעבוד בישראל במהלך תקופה זו היה קטן בהרבה¹⁰. ניתן להסביר פער זה במספר סיבות: ראשית, מספר ההיתרים שחולקו בפועל בתקופה זו

3. מתוכם כ-75% מועסקים בבניה, כ-9% בחקלאות וכ-5% בשירותי מזון והארוחה. הנתונים מבוססים על הודעה לעיתונות של הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה מיום 14.4.93.
4. נתוני מדור התשלומים של שירות התעסוקה כפי שדווחו בהארץ, 14.4.93.
5. נתוני שירות התעסוקה כפי שדווחו בדבר, 16.4.93.
6. על-פי הערכת ארגון קו-לעובד, השכר הממוצע לעובד השטחים בישראל המועסק באמצעות שירות התעסוקה עומד כיום על 1,500 ש"ח נטו לחודש.
7. ר' קו-לעובד, דף מידע – מארס 1993.
8. דבר, 28.4.93.
9. הנתונים נמסרו ב**בצלם** ב-28.4.93 על-ידי דובר מתאם הפעולות בשטחים, סא"ל חנן רובין, ומעודכנים ל-27.4.93.
10. על-פי הדיווחים היומיים בעיתונות בתקופה זו, מספר העובדים הנכנסים בפועל לעבודה בישראל קטן בכמחצית ממספר ההיתרים המאושרים.

השפעת הסגר על שירותי הרפואה בשטחים

עמד על כ-15,500 בלבד: כ-7,300 לתושבי הרצועה וכ-8,200 לתושבי הגדה.¹¹ גורמים נוספים הם העדר קשר בין המעסיק לעובד, סירבול בירוקרטי ושבתות המוכרזות על-ידי הארגונים הפלסטינים. מכל מקום, נועדו היתרי העבודה המיוחדים לפתור את מצוקת המשק הישראלי ולא לענות על צרכי הפועלים. הדבר מתבטא, למשל, בהעדפת עובדי המגזר החקלאי במתן אישורי עבודה.

שלילת מקורות ההכנסה של רבבות עובדים, המפרנסים מאות אלפי בני-אדם, היא הפרה של החובה המוטלת על ישראל לדאוג לפרנסת הפלסטינים תושבי השטחים, המנועים בשל החלטת הממשלה מלהגיע לעבודתם. סעיף 39 לאמנת ג'נווה הרביעית, 1949 קובע:

נהג בעל סכסוך כלפי מוגן בשיטות פיקוח הנוטלות ממנו את האפשרות לכלכל את עצמו, ובפרט, אם מנוע אדם כזה, מטעמי בטחון, מלמצוא עבודה בשכר בתנאים הוגנים, ידאג אותו בעל הסכסוך לכלכלתו ולכלכלת התלויים בו...

בשטחים אין כיום תשתית כלכלית המסוגלת לקלוט את העובדים שאיבדו את מקומות עבודתם. זאת משום שתחת שלטון ישראל, כמעט ולא פותחה תשתית כלכלית בשטחים, והתלות בעבודה בישראל הלכה והתגברה.

לפני כעשר שנים, כתב נשיא בית-המשפט העליון מאיר שמגר בפסק-דין אבו עיטה:¹²

כלכלת השטחים נקשרה בטבורה לכלכלת ישראל. ניתוק בין שתי הכלכלות היה מנוע קיום אפקטיווי של החובה בדבר הבטחת החיים הציבוריים. כלכלה נתמכת, הנשענת על כלכלת ישראל מבחינות רבות ומגוונות, תושפע מיידית לרעה אם ייעשה ניסיון להחזיר את יחסי הכלכלה למצבם לפני 1967. כל ניתוק של הכלכלות – כל עוד ישראל שולטת בשטחים – עלול היה להיות בעל תוצאות הרסניות מיידיות על כלכלת השטחים ועל רווחת אוכלוסייתם.

הסגר מקשה מאוד על גישתם של חולים הזקוקים לטיפול ולמעקב רפואי למוסדות הרפואה במזרח ירושלים, שהיא המרכז הרפואי העיקרי עבור תושבי השטחים. אנשי הסגר הרפואי ועובדי בתי-החולים הגרים בגדה וברצועה מתקשים אף הם להגיע למקומות עבודתם.¹³ קושי נוסף נובע מעיכובם של הנזקקים לטיפול רפואי דחוף במחסומים.

בית החולים אל-מקאסד במזרח ירושלים הוא בית חולים כללי המשרת את אוכלוסיית השטחים ובו מחלקות המתמחות כתחומי רפואה שאינם קיימים בבתי חולים אחרים בשטחים. בבית-חולים זה מועסקים 726 עובדים. 50 מהם תושבי הרצועה, ביניהם רופאים, אחים וטכנאים. נכון ל-21.4.93, לא קיבל איש מאלה היתר כניסה לירושלים. 350 מעובדי בית החולים הם תושבי הגדה, מהם קיבלו כ-300 היתרי עבודה, אולם איש מהם לא קיבל היתר להיכנס עם רכבו לירושלים. הסגר מונע מחולים תושבי הגדה והרצועה להגיע לבית-החולים אל-מקאסד, ועל כן חלה ירידה חדה במספרי הביקורים במרפאות החוץ, האישפוזים והניתוחים.

— במהלך שלושת השבועות הראשונים לסגר, הגיעו רק כ-44% ממספר המבקרים בדרך-כלל במרפאות החוץ: 1,793 מטופלים הגיעו בתקופה זו למרפאות, בעוד שבתקופה המקבילה בחודש מארס, הגיעו 4,032.

— במהלך שלושת השבועות הראשונים של הסגר, ירד מספר האישפוזים בכ-20% לעומת מספרם בימים כתיקונם. לדוגמא: ב-11 הימים הראשונים לסגר, אושפזו 389 חולים, לעומת 473 אישפוזים בתקופה המקבילה בחודש מארס.

11. נתוני לשכת המתאם המעודכנים ליום 27.4.93.

12. בג"צ 69,493/81 אבו עיטה ואח' נ. מפקד האזור יהודה ושומרון, פד"י לו (2) עמ' 197. בפסק-הדין אישר בית-המשפט העליון את הטלת מס ערך מוסף על תושבי השטחים, בנימוק שהדבר הכרחי בשל התלות של כלכלת השטחים בכלכלת ישראל, ואף נובע מהחובה לדאוג לרווחת האוכלוסיה.

13. על-פי נתוני עמותת רופאים פלסטינים-ישראלים, קיבלו עובדי בתי-החולים בירושלים שהינם תושבי הגדה, במשך שלושת השבועות הראשונים של הסגר, היתרי כניסה למזרח ירושלים עד השעה 19:00 בלבד, ב-22.4.93. הודיע לעמותה עוזר קמיטי בריאות במינהל האזרחי בגדה כי היתרים אלה יהיו תקפים למשך כל שעות היממה. לגבי עובדי בתי-החולים שהינם תושבי עזה המצב היה קשה יותר; רק ב-27.4.93 הובטח כי אלה יקבלו היתר כניסה לירושלים.

– ב-11 הימים הראשונים לסגר, בוצעו באל-מקאסד 140 ניתוחים, לעומת כ-200 שבוצעו בתקופה המקבילה בחורש מארס, ירידה של 30%.

– חלה ירידה של 50% במספר היולדות תושבות הגדה המערבית שהגיעו לבית החולים אל-מקאסד.¹⁴

– בתקופה הראשונה של הסגר נוצר מחסור בבנק הדם של בית-החולים אל-מקאסד. לדברי מנהל בית החולים, נבע המחסור מכך שכ-70% מהתורמים הם תושבי הגדה, המנועים מלהגיע לירושלים.¹⁵ רק בעקבות מבצע התרמה שנערך בקרב עובדי בית-החולים ותושבי מזרח ירושלים וסיוע של הצלב-האדום ברצועת עזה, נפתרה הבעיה באופן זמני.¹⁶

בתי-החולים האחרים במזרח ירושלים נתקלים בבעיות דומות. בית החולים אוגוסטה ויקטוריה מטפל בכלל אוכלוסיית הפליטים בגדה המערבית ובאזור מזרח ירושלים (כ-400,000 בני-אדם), ומקבל גם מקרים מיוחדים של פליטים תושבי רצועת עזה. כשליש מאנשי הצוות מתגוררים במזרח ירושלים, ואילו השאר הם תושבי הגדה. ב-26 ימי הסגר הראשונים היה מספר המאושפזים תושבי הגדה 71% ממספרם בימים כתיקונם. המצב במרפאות החוץ

חמור עוד יותר: רק כ-40% ממספר החולים תושבי הגדה המגיעים למרפאות בדרך-כלל הגיעו למרפאות בין ה-31.3.93 ל-25.4.93.¹⁷

סניף הגדה המערבית של אונרווי"א,¹⁸ המשרת את אוכלוסיית הפליטים באזור ירושלים והגדה, משותק חלקית עקב הסגר, בשל המחסור בעובדים: כ-200 מתוך 350 העובדים אינם יכולים להגיע למפקדת אונרווי"א הממוקמת בירושלים. עקב כך הושעו חלוקת המצרכים המתבצעת בימים רגילים בקרב כ-200 נשים הרות ומניקות, וחלוקת החלב לכ-300 פעוטות.¹⁹

ברצועת עזה קיימת בעיה קשה של נגישות לבתי-חולים ולמרפאות מחוץ לרצועה; בימים רגילים, מועברים על-ידי אונרווי"א כ-70 חולים מדי יום לבתי-החולים במזרח ירושלים, בגדה המערבית ובישראל. בזמן הסגר, יוצאים לקבלת טיפול מספר חולים קטן בהרבה: כך למשל מסר דובר אונרווי"א ברצועה ב-19.4.93 כי נרשמו לאוטובוס היוצא ב-20.4.93 לבתי-החולים מחוץ לרצועה רק 17 חולים, מהם 3 בלבד קיבלו היתרי מעבר. השאר, שביקשו היתרים ולא נענו, עלו בכל זאת על האוטובוס, תוך תקווה שלא יוחזרו במחסום.²⁰

14. לעומת זאת, חל גידול של כ-10% במספר היולדות ממזרח ירושלים בבית-חולים זה.

15. אל-פאג'ר, 8.4.93.

16. כל-העיר, 16.4.93.

17. נתוני הנהלת בית-החולים אוגוסטה ויקטוריה, נכונים ל-25.4.93.

18. סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם, המטפל בפליטים הפלסטינים.

19. על-פי הודעת אונרווי"א לעיתונות מיום 21.4.93.

20. הפרטים נמסרו **לבצלם** ב-19.4.93 על-ידי דובר אונרווי"א עזה.

השפעת הסגר על מערכת החינוך בשטחים

הגדה. תחילת הסמסטר השני של שנת הלימודים הנוכחית נקבעה ל-3.4.93. אולם הלימודים לא התחדשו עד כתיבת דו"ח זה, משום שהעובדים והסטודנטים תושבי הגדה, אינם מורשים להגיע למכללה. המכללה שייכת ליוקף¹ במזרח ירושלים. מנהל המכללה הגיש ליוקף¹ רשימה ובה שמותיהם של 24 עובדים, על מנת שתועבר לרשויות לקבלת היתרי כניסה עבורם. נציג היוקף¹ מסר **לבצלם** כי הרשימה לא תישלח לרשויות עד לקבלת תשובה לגבי רשימה נוספת של עובדי יוקף¹, שהועברה לרשויות לפני זמן רב וטרם נענתה. הסגר גרם לבעיות נוספות במכללה: סטודנטים שסיימו את לימודיהם מנועים מלהגיע למכללה על מנת לקבל את התעודות; המעוניינים להירשם לשנת הלימודים הבאה אינם יכולים להגיע למקום; מנהל החשבונות של המכללה, תושב כפר אל-ח'זר בנפת בית-לחם, אינו יכול להגיע למקום ולהסדיר את המשכורות לעובדים, המשולמות ב-28 לכל חודש. בקשתו לקבלת היתר מעבר שהגיש למינהל האזרחי נענתה בשלילה. אונרווי"א דיווח על שיתוק חלקי של מוסדות לימוד עקב הסגר: מרכז ההכשרה המקצועית בקלנדיה נסגר זמנית, והלימודים במרכז להכשרה מקצועית לגברים ברמאללה הושעו למשך 3 ימים. תלמידים תושבי רצועת עזה, המהווים כ-40% מתלמידי מוסדות הלימוד של אונרווי"א בגדה, מנועים מהלגיע ללימודים, וכך גם תושבי דרום הגדה אינם יכולים להגיע למוסדות אשר בצפונה. עשרות מורים תושבי הגדה, המועסקים במוסדות הלימוד של אונרווי"א בירושלים, מנועים מלהגיע לעבודתם².

לסגר השפעה קשה על מערכת החינוך בשטחים; זאת מכיוון שממורים ותלמידים רבים נמנעת הגישה למוסדות החינוך. תלמידים ומורים מהגדה ומהרצועה אינם יכולים להגיע למוסדות הלימוד שבמזרח ירושלים, תושבי הרצועה אינם יכולים להגיע לגדה, ואף תושבי צפון הגדה אינם יכולים להגיע לדרומה, ולהיפך. בטבלה שלהלן מפורטים שיעורי אי-הופעת עובדים ותלמידים בכמה מוסדות חינוך, עקב הסגר.²¹

שם המוסד	עובדים (%)	תלמידים (%)
מרכז ההכשרה המקצועית של קלנדיה	27	51
המכללה הקהילתית של רמאללה	4	55
אוניברסיטת א-נג'יאח (שכם)	9	7
אוניברסיטת ביר-זית (נפת רמאללה)	11	22
מכללת האמנות לערות בירושלים	50	50
מכללה למדע ולטכנולוגיה באבו זיס	60	75
אוניברסיטת חברון	6	13
דאר אל-יתים – ירושלים	83	43

מוסד נוסף שנפגע עקב הסגר הוא המכללה האיסלאמית בבית חנינא שבמזרח ירושלים. במכללה עובדים כ-40 מרצים ועובדי מינהלה, 30 מתוכם תושבי הגדה המערבית, שהסגר מונע יציאתם לעבודה. לומדים בה כ-350 סטודנטים, כ-90% מהם תושבי

21. נתוני ה-Center for Applied Research Education; הבדיקה נערכה לגבי התקופה 12.4.93-1.4.93.

22. על-פי הודעת אונרווי"א לעתונות מיום 21.4.93.

לתושבי כפר חיזמה שבנפת רמאללה נגרמו בעיות קשות עקב הסגר. הכפר ממוקם בסמוך לשכונת פסגת זאב ומונה כ-4,000 תושבים. תושב הכפר, עארף עבדאללה אל-חטיב, בן 74, תיאר בפני נציג **בצלם** את המצב כך²³:

שטח הכפר, לפי תוכניות המתאר של הרשויות, כ-350 דונאם, והוא שייך לנפת רמאללה. הכניסה הראשית לכפר היא מכיוון מערב, דרך פסגת-זאב. בכפר שני בתי ספר: יסודי ותיכון לבנים, ויסודי עד חטיבת הביניים לבנות. תלמידות התיכון לומדות בבית ספר הנמצא בבית חנינא שבמזרח ירושלים, כשמונה ק"מ מהכפר. ב-19.4.93 הציב הצבא בכניסה לכפר מחסום המונע מתלמידות התיכון להגיע ברגל לבית הספר שלהן. בנוסף, נמנע מכ-30 תלמידי תיכון תושבי הכפר, הלומדים בבתי ספר שונים במזרח ירושלים וברמאללה, להגיע ללימודים. בכפר כ-70 ילדים בגילאים 3-4, הלומדים בגנים בבית חנינא. עקב הצבת המחסום לא יכולים ילדים אלה להגיע לגנים. בבית הספר לבנים מלמדים מורים המתגוררים ברמאללה, ואלה מתעכבים כל בוקר במחסום המוצב בכביש רמאללה-ירושלים, וכפועל יוצא מכך מתאחרת בקביעות שעת התחלת הלימודים.

בכפר יש מרפאה, השייכת למינהל האזרחי, ואליה מגיע פעמיים בשבוע רופא שאינו תושב הכפר. עקב הסגר לא מתאפשרת הגעתו ואת תפקידו ממלאים שני רופאים תושבי המקום, הנתקלים בבעיות כאשר עליהם להעביר חולים הנוקקים לטיפול בבתי חולים במזרח ירושלים. נשות הכפר נוהגות ללדת בבתי-חולים שונים במזרח העיר. חלק מהן, המחזיקות בביטוח רפואי, נוסעות ללדת בבית החולים הממשלתי ברמאללה. אין בכפר בתי מרקחת. הסוחרים בכפר אינם יכולים להגיע לבית חנינא או למזרח ירושלים כדי להביא דברי מזון.

בחיזמה שני מסגדים, אך בימי שישי נוהגים תושבי הכפר להתפלל בהר הבית, דבר שנמנע מהם כעת. 1,000 פועלים מהכפר עובדים בישראל, ואין בו מקורות פרנסה חילופיים.

בכפר מתגוררים פקידיים ממשלתיים העובדים בסניפי דואר ובמוסדות חינוך ורפואה. אלה קיבלו היתרי יציאה לרמאללה, אך תנועתם מוגבלת כיוון שלא כולם בעלי מכוניות, ותחבורה ציבורית אינה מגיעה לכפר עקב הסגר. לבד מהפקידים הממשלתיים לא קיבל איש מתושבי חיזמה היתר, כולל העובדים בעיריית-ירושלים. אין בכפר תחנת-דלק.

המרחק בין חיזמה לרמאללה, דרך פסגת-זאב, הוא 14 ק"מ, אלא שעקב הסגר חסומה דרך זו לתושבים. המינהל האזרחי הציע למוחיתאר הכפר, אמין סלאח א-דין, להגיע לרמאללה דרך יריחו, בדרך שאורכה 45 ק"מ. אין תחבורה ציבורית העוברת בדרך זו ובכפר מעטים הם בעלי מכוניות. הנסיעה בדרך זו שעה ארוכה, כיוון שאין זה כביש מהיר.

הכפר שייך לנציגות המינהל בא-רם, המרוחק מהכפר כארבעה ק"מ, אך הגישה היחידה אליו כיום היא דרך כביש יריחו. אין אפשרות להגיע ברגל מהכפר לנציגות המינהל, שכן אין דרך סלולה והדרך עוברת בהרים הסמוכים לפסגת זאב ונווה יעקב. פלסטיני שילך בדרך זו יסכן את חייו שכן חיילים או תושבים שיבחינו בו עלולים לפגוע בו.

23. נציג האגודה לזכויות האזרח בישראל, עו"ד אליהו אברם, שערך יחד עם תחקירן **בצלם** נאסם עיד ביקור בכפר, פנה בכתב בעניין זה ב-22.4.93 לאלוף פיקוד המרכז וליועץ המשפטי לאיו"ש.

אלימות מצד אנשי כוחות הביטחון כנגד תושבי השטחים

הארונות אך הם שוב קראו לי ואמרו, "אתה אש"ף", וסטרו לי שוב. הם עשו אותו דבר לבחור שהיה איתי. אחר כך הם קראו לשנינו. חייל אחד תפס אותנו בעורף ודפק את הראשים שלנו אחד בשני. הביאו את שני הבחורים שהיכו אותם לפני כן, והורו להם לעמוד ליד הקיר עם הפנים לקיר והידיים למעלה. הם נתנו לאחד הבחורים את תעודות הזהות של ארבעתנו ואמרו לנו להשאר כך. רק לאחר כחצי שעה הגיע אחד המבוגרים ואמר לנו שהחיילים עזבו את הבית. הוא שאל אותנו למה אנחנו עדיין עומדים כך. אמרנו לו שהחיילים אמרו לנו להשאר במצב הזה.

ב. עדותו של חסן עבד א-סיידי אבו לבדה, בן 29, נשוי ואב לשניים

ב-8.4.93 בשעה 02:03 בבוקר, התעוררתי לאחר ששמעתי דפיקות בשער הבית. קמתי ושמעתי אנשים צוחקים. שאלתי מי זה. אמרו לי חיילים. חשבתי שאחי והחברים שלו צוחקים עלי. פתחתי את שער הבית ומיד קיבלתי מכה בפנים מקת של רובה. אחר כך קיבלתי עוד מכות באותו מקום. החיילים הכניסו אותי לחדר בו ישן אחי מנאר, בן 23. הם סחבו אותנו מהמיטה וזרקו אותנו על המכוננית שלנו שחנתה בחצר הבית, מול הכניסה לחדר. החיילים שאלו אותי איפה אבו סמהדאנה²⁵.

אמרתי שאני לא מכיר אותו, ואז חייל אחד הכניס לי אגרוף בעין ועוד אגרוף בעין השניה. החיילים אמרו לי לפתוח את הארון ולרוקן אותו. לאחר שרוקנתי אותו אמרו לי להפוך את הספות. הפכתי אותן והחיילים קרעו עם סכין את החלק התחתון של הספה. הם לקחו אותי לחדר השני, שם היה עכשיו גם אחי מנאר. הם הורו לנו לרוקן את הארונות. חייל אחד מצא סכין במטבח ושאל אותי מה זה. אמרתי שזו סכין ללחם. החייל הכניס לי מכה באף עם הסכין. נפצעתי וירד לי

עם הטלת הסגר, הכריזו כוחות הביטחון כי בכונתם להגביר את החיפושים אחר חשודים, חומר הסתה ונשק. במהלך חיפושים כאלה, נהגו חיילים במספר רב של מקרים באלימות קשה כנגד תושבי רצועת עזה וכן גרמו נזק לרכוש. בידי **בצלם** עדויות רבות המצביעות על תופעות חוזרות ונשנות של הכאת תושבים, השפלות וגרימת נזק רב לרכוש²⁴.

1. ח'אן יונס

בתאריך 8.4.93 הטילו כוחות צה"ל עוצר למשך שלושה ימים על העיר ח'אן יונס ועל מחנה הפליטים הסמוך לה. בתאריך 11.4.93 לפנות בוקר, הוסר העוצר מרוב חלקי העיר והמחנה, פרט למספר שכונות. בתקופה זו אירעו באזור מקרים חוזרים ונשנים של אלימות כלפי תושבים וגרימת נזק לרכוש, שחלק קטן מהם מפורט בעדויות שלהלן.

א. עדותו של מוחמד אחמד אל-אסטל, בן 24

ב-9.4.93, בסביבות השעה 11:00 בבוקר, הגיעו חיילים לבית גדול, בו מתכנסים מדי פעם כל בני משפחת אל-אסטל המתגוררים בעיר. באותה שעה ישבנו שם כעשרה אנשים. החיילים לקחו ארבעה מבוגרים והכניסו אותם לחדר אחר. נשארנו אני ועוד שלושה מבני המשפחה. החיילים לקחו שני בחורים לפינה והיכו אותם בקתות הרובים, באגרופים, בסטירות ובבעיטות. הם הורו לי ולבן משפחה שלי להיכנס לחדר בו היו הבגדים, ולרוקן את הארונות. לאחר שהתחלתי לרוקן את הארונות קראו לי החיילים, סטרו לי ואמרו, "אתה חמאס". חזרתי לרוקן את הארונות, אך הם קראו לי שוב ואמרו לי, "אתה גייהאד איסלאמי", ונתנו לי עוד סטירה. שוב חזרתי לרוקן את

24. ב-27.4.93 דווח כי מספר חיילים וקצינים הושעו בגין מעשי אלימות כנגד תושבי רצועת עזה, ויועמדו לדין משמעת, וכי מתנהלת חקירה כנגד אחרים. הארץ, 27.4.93.

25. הכוונה למבוקש תושב רפיח.

דם [תחקירן **בצלם** באסס עיד מאשר כי ראה פצע באפו של אבו לבדה]. הוא לקח שק אורז ודרש שאשפוף את התכולה על הרצפה. אמרתי לו שזה שק של אורז ויש בו רק אורז, אז החייל שפך אותו בעצמו על הרצפה. אחר כך לקח החייל פח שמן ושפך אותו על האורז ועל הבגדים שהוצאנו לפני כן מהארון. החיילים עזבו את הבית מבלי לעצור איש או להחרים דבר.

2. מחנה הפליטים דיר אל-בלח

על מחנה הפליטים דיר אל-בלח הוטל עוצר ב-6.4.93 לפנות בוקר, אשר הוסר באותו יום לקראת הצהריים. להלן מספר עדויות של תושבי המחנה באשר לחלק מן האירועים שאירעו במהלך העוצר.

א. עדותו של בשיר איברהים עבדאללה רנטיסי, בן 35, נשוי ואב לחמישה, שאחד מאחיו, נביל, בן 26, מבוקש על-ידי כוחות הביטחון מזה 10 חודשים

ב-6.4.93, בשעה 3:30 בבוקר, דפקו חיילים בשער הבית. קמתי ופתחתי את השער. החיילים נכנסו ושאלו אותי על נביל. אמרתי שהוא איננו. הם שאלו איפה החדר שלו, והראיתי להם אותו. הדלת של החדר לא היתה נעולה, אבל הם שברו אותה עם רוביהם, בטענה שהוחבאו דברים בתוך הדלת. החיילים התפזרו בכל החדרים והחלו להפוך ארונות ולערבב דברי מזון. אחי עבד אל-חלים הוכה במהלך החיפוש. החיילים נתנו לו ביד כף אוכל והורו לו לחפור תעלה בתוך האדמה בעומק של 1.5 מטר. הם פיזרו שלושה שקים של סוכר על הרצפה, וחייל אחד אסף סוכר בידו ופיזר אותו על מכונת הסריגה. אחד החיילים עלה על גג הבית, שם יש לול קטן ובו כמה תרנגולות. הוא אסף ביצים מהלול, ירד לבית, נכנס לחדרו של נביל והחל לזרוק את הביצים על קירות החדר. חייל שבר ביצה אחת בתוך כוס, ערבב אותה עם בורגול שלקח מהמטבח,

פתח את המכסה של מכונת התפירה ושפך את התערובת בתוכה [תחקירן **בצלם** מאשר כי ראה בבית סימנים למעשים עליהם העיד בשיר, וזנק רב לרכוש].

החיילים עזבו לאחר כשלוש שעות. הם החרימו שני גרזנים המשמשים לחיתוך בשר, ולקחו איתם את אחי, עבד אל-חלים אך לאחר זמן קצר החזירו אותו.

ב. עדותה של פאטמה חסן טבאשה סעיפאן, בת 61, נשואה ואם ל-4

ב-6.4.93 בשעה 3:00 לפנות בוקר, דפקו בשער הבית. התעוררתי מיד וניגשתי לפתוח את השער. לבית נכנסו חיילים שדחפו אותי, הצמידו אותי לקיר ושאלו אותי איפה הילדים שלי. אמרתי שהילדים שלי ישנים. כמה מהחיילים נכנסו לחדרו של בני, סעד, בן 30. הם העירו אותו והחלו לבעוט בו ולהכות אותו בדיהם ובקתנות הרובים, עד שהחל להקיא דם. כשראיתי אותו במצב הזה התחלתי לצעוק, ואחד החיילים הוציא אותי מהחדר. לאחר מכן הוציאו החיילים את סעד לחצר הבית, ונכנסו לחדרו של בני איבראהים. הם היכו גם אותו מכות קשות [תחקירן **בצלם** מאשר כי ראה שטפי דם על גבו של איבראהים], והוציאו אותו לחצר והעמידו אותו ליד סעד. החיילים מצאו בבית שני רובים מפלסטיק, השייכים לנכדי, והחלו להכות את סעד ואת איבראהים ברובים האלו, עד שהרובים נשברו. אחר-כך החיילים אספו את שאר דיירי הבית, 27 נפשות, והכניסו אותנו לתוך חדר. הם זרקו רימון הלם וסגרו את הדלת. לאחר מכן הורו החיילים לסעד ולאיבראהים לפנות את הארונות מהבגדים, אך הם המשיכו להכות אותם ולומר להם: אתם חמאס [תחקירן **בצלם** מוסיף כי איבראהים הוא בעל זקן]. החיילים צעקו: אני גולני.

בבית שלנו גר גיסי, סלאח סעיפאן, שהוא כבן 100 ועיוור. החיילים נכנסו לחדר, ראו אותו ישן ושאלו מי זה. בני איבראהים אמר להם שזה דודו, בן 100 ועיוור. החיילים תפסו מזרונים ושמיכות והחלו לזרוק אותם על האיש הזקן עד שהתחיל לצעוק.

בחופשיות, דבר המקצין את האפלייה הבוטה הקיימת ממילא בין שתי האוכלוסיות.

כן אירעו בתקופה זו מקרים רבים של התנהגות אלימה של חיילים כלפי אוכלוסייה חפה מפשע, שכללו מכות, גרימת נזק לרכוש ופגיעות אחרות, שאין בינן לבין צרכי הביטחון ולא כלום.

כל עוד ישראל מחזיקה בשטחים, אין היא רשאית להתנער מאחריותה כלפי תושביהם ומחובתה החוקית לדאוג לקיום חייהם התקינים ולרווחתם. אסור לה לנקוט בצעדים של ענישה קולקטיבית כלפי אוכלוסייה שלמה.

על ישראל לדאוג למקורות פרנסה לעובדים הפלסטינים שהכנסתם נשללה עקב הסגר. חובה זו היא כללית ונובעת בראש ובראשונה מהמשפט הבין-לאומי. על אחת כמה וכמה פסול סירובה של הממשלה לשלם למובטלים דמי אבטלה לאור העובדה כי במשך השנים נגבו מעובדים פלסטינים סכומי עתק עבור המוסד לביטוח לאומי.

כן על ישראל לאפשר חופש תנועה בין מרכזי האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים, ולשים קץ לתופעות האלימות והפגיעה ברכוש במסגרת פעילות כוחות הביטחון, לרבות חקירת מקרי האלימות והעמדת המעורבים לדין.

ריבוי מקרי ההרג של אזרחים ישראלים בידי פלסטינים, שהוביל להחלטה בדבר הטלת הסגר על השטחים ולהגברת פעולותיהם של כוחות הביטחון בחיפוש אחר חשודים, אינו מצדיק נקיטה בענישה קולקטיבית של אוכלוסייה המונה קרוב ל-2 מיליון בני-אדם, כתגובה על מעשיהם של יחידים. לצד החובה המוטלת על מדינת ישראל להגן על אזרחיה, היא מחוייבת בתוקף המשפט הבין-לאומי לדאוג לשלומה ולרווחתה של האוכלוסייה הפלסטינית הנמצאת תחת שליטתה. חובה זו כוללת בין היתר את הבטחת זכותם להתפרנס, ללמוד, לקיים את תפילותיהם, ולקבל את הטיפול הרפואי הדרוש להם. המדיניות הננקטת על-ידי כוחות הביטחון בשטחים בשבועות האחרונים פסולה בהיותה הפרה חמורה של זכויותיהם הבסיסיות של התושבים. מדיניות זו כוללת בין השאר:

א. שלילת מקורות הפרנסה של 116 אלף פועלים פלסטינים ובני משפחותיהם התלויים בהם.

ב. פיצול השטחים לארבעה איזורים וחסומות הגישה למזרח ירושלים שהיא מרכז כלכלי, רפואי, תרבותי ודתי לפלסטינים.

ג. מניעת חופש התנועה של פלסטינים, בעוד שהאזרחים הישראלים תושבי השטחים נעים

תגובת דובר צה"ל

דובר צה"ל
ענף הסברה
29 אפריל 1993

תגובת דובר צה"ל לדו"ח "בצלם" בנושא הסגר בשטחים מיום 28 באפריל 1993

מבוא

עפ"י החלטת ממשלת ישראל, הטיל צה"ל סגר על השטחים (ראשית על רצועת עזה ב-28 במרס, ולאחר מכן על איז"ש ב-31 במרס).

- ★ ההחלטה על הטלת הסגר בשטחים נבעה משיקולי בטחון טהורים בלבד ואין הוא עומד בסתירה לחוק הבינ"ל.
- ★ במהלך הסגר חלה ירידה דרסטית במעשי הטרור נגד חיילים ואזרחים.
- ★ במהלך הסגר נלכדו מבוקשים מושיעים רבים וסוכלו תכניות עתידיות למעשי טרור ורצח.
- ★ חרף הסגר נוקט המנחל האזרחי צעדים לחקל על תושבי השטחים בתחומי הכלכלה, החינוך והבריאות.
- ★ צה"ל ממשיך לפעול בשטחים על-פי עקרונות המוסר המנחים אותו במעולתו בקרב אוכלוסייה אזרחית.

הטלת סגר בשטחים - רקע

ההחלטה בטרור בשטחים חלה כאורח שיטתי מאז פתיחת תהליך השלום. בחודש מרס 93, חלה עליה בהיקף הנפגעים מטרור, הן בשטחים והן בתחומי הקו הירוק. במקביל לפעולתם של חוליות מחבלים המבצעות פיגועים תוך שימוש במגוון סוגי הנשק החם, חלה התגברות בשימוש בנשק קר, שכוון נגד אזרחים ואנשי כוחות הבטחון. כתוצאה מכך נהרגו בחודש מרס 7 חיילים ו-9 אזרחים. נסיבות אלה הביאו להחלטה להטיל סגר על השטחים.

שיקולי הבטחון

מעניי שלטונות צה"ל לא נעלמה העובדה כי לשיטת הסגר השלכות רחבות, הן לגבי תאכלוסייה הפלסטינית בשטחים, והן לגבי אזרחי מדינת ישראל, הקשורים עם אוכלוסיית השטחים בקשרי כלכלה. הגם שמדינת ישראל מחוייבת לשמור על רווחתם ושלומם של תושבי השטחים, חובה עליה לקיים גם את הבטחון וההגנה על שלומם וחייהם של אזרחיה ושל תושבי השטחים עצמם. חובה זו מעוגנת במשפט הבינלאומי המכיר בזכותה ובחובתה של מדינת ישראל לעשות ככל יכולתה לשם שמירת הבטחון והסדר.

המנחל האזרחי בתקופת הסגר

בנוסף להחלטה העקרונית של מדינת ישראל להשקיע משאבים בשימור התשתית הכלכלית בשטחים, פועל המנחל"ל להקל על האוכלוסייה המקומית. בשל הסגר ניתנו הנחיות למתן אישורים לסקטורים שונים עפ"י הענין, על מנת לתת מענה לצרכים השונים של האוכלוסייה. בריאות, כל אדם מאויי"ש ומאזח"ע חזקוק לטיפול רפואי בבי"ח בישראל פונה ומקבל אישור של

חמנחא"ז לצאת ולקבל טיפול. קיים נוהל נוסף לאישור פיניו מידי ע"י אמבולנס ומוניות מורשות במקרים דחופים. כך גם ניתנים אישורי יציאה לאנשים הזקוקים לטיפולים קבועים (למשל לחולי דיאליזה או לחולי לב).

חינוך למרצים המלמדים במזרח ירושלים ולתלמידים הלומדים בה ניתנים אישורים אישיים זאת לאחר שהמוסד בו הם לומדים מעביר רשימה מרוכזת של התלמידים ודואג להסעתם.

אישורי עבודה: לפני הסגר עבדו כמאת ועשרת אלף תושבי שטחים בישראל, לאחר הסגר אושרה יציאתם של עשרים ושלושה אלף עובדים לישראל.

בהקשר זה אישר חמנחא"ז הפעלת שמונה אוטובוסים המסיעים עובדים מיחודת לשומרון ולהפך חנוסיעים דרך ירושלים. נוהל זה הופעל החל מת-22 באפריל 93.

ביקורי אסירים: ביקורי אסירים תשותים במתקני הכליאה בשטחים ובישראל מתבצעים ע"י משפחותיהם באמצעות הצלב האדום כפי שנעשה לפני הסגר. לראיח הדו"ח של הצלב האדום בענין ביקורי אסירים הסוקר את מספרי האוטובוסים היוצאים מאיו"ש ומאזח"ע לקציעות, למגידו וכו'.

מעולת צה"ל בשטחים בתקופת הסגר.

במחלך תקופת הסגר, נקט צה"ל מספר פעולות יוזמות שמטרתן לכידת מחבלים מבוקשים. יוזמות אלה, שהתאפשרו הרבה תודות לסגר, הביאו לעצירת הטרור, ללכידה מבוקשים חמושים ולסיכול תוכניות עתידיות למעשי טרור ורצח.

מיום הטלת הסגר נלכדו ברצועת עזה 20 מבוקשים חמושים ושניים נהרגו. באיו"ש נלכדו 16 מבוקשים. כ-18 מבוקשים נוספים הצליחו לחמלט למצרים ולירדן.

מן הראוי לציין, כי בתקופת הסגר לא ארעו אלא מקרים בודדים של מעשי טרור נגד אזרחים וחיילים. בולט הארוע בו התפוצצה מכונית חתופת במחולה ב-16 באפריל 93. ארוע נוסף היה הרצחו של עו"ד איאן פיינברג ב-8 באפריל 93 בעזה.

השמירה על זכויות האדם בשטחים.

בפעולותיו היומיומיות חשופת בשטחים כמו גם בתקופת הסגר, פועל צה"ל עפ"י עקרונות המוסר הבסיסיים המנחים את דרכו ופעולותיו בקרב האוכלוסיה האזרחית בשטחים.

במקרים של גילוי מעשים חריגים, נפתחת חקירה, וכל מקרה נבדק לגופו של עניין, ואם נמצא כי נעשתה עבירה, האחראיים מובאים לדין.

בעקבות תחקיר שבוצע לאחר הגשת תלונה על התנהגות בלתי נאותה של חיילים שהתבטאה בהעלבת נשות משפחה המתגוררת בישוב סאטר בחאן ינוס, נשפטו והורשעו שני חיילים. האחד שחיה מעורב באופן ישיר בארוע נדון ל-56 ימי מחבוש בפועל, הקצין שפיקד על חכה במקום ואשר לא היה לו קשר ישיר לארוע נשפט ל-14 ימי עבודות שרות בביה"ח.

מתוך עשרות אלפי בתים שנשרקו, היו מקרים בודדים של התנהגות לא נאותה והם טופלו; במקרה אחד בו הוכה עציר נידון קצין אחד ל-14 יום עבודות שרות ואחר ל-7 ימי מחבוש. במקרה אחר, קצין שגרם נזק לרכוש נידון ל-28 ימי מחבוש על תנאי.

